

дотримуватись думок право на свободу поширювати інформацію та свободу отримувати інформацію та ідеї (ч.1 ст.10). Необхідно підкреслити, що дані права прагнуть розділити. Всі ці права, в розумінні Суду, складають правомочності в складі права на свободу слова.

Джерела:

1. Конвенція про захист людини і основоположних свобод: Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97- ВР від 17.07.97 [Електронне видання] – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. в редакції від 19.10.1973 р. [Електронне видання] – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.

3. Де Сальвіа М. Прецеденти Європейського Суду з прав людини. Керівні принципи судової практики, які стосується Європейської конвенції про захист прав і основоположних свобод. Судова практика з 1960 по 2002 р./СП6.,2004.

Науковий керівник: Глуценко Світлана Ігорівна, к.е.н., доцент кафедри державно-правових дисциплін та міжнародного права Державного біотехнологічного університету.

Бондхас Даліла Олександрівна

здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ НА ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ СВОБОДИ СЛОВА В УКРАЇНІ

Право на свободу слова охоплює певні правомочності людини, які визнані національним законодавством та міжнародними документами про права людини. Свобода слова є однією із базових цінностей демократичного

суспільства, що забезпечує як інформування суспільства, так і діалог всередині нього.

Найчастіше у трактуванні свободи слова спираються на статтю 19 Загальної декларації прав людини 1948 року: «Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів» [1].

На сьогодні основними правовими захисниками свободи слова є Рада Європи та ЄС, які гарантують цю свободу у, відповідно, Європейській конвенції з прав людини та основоположних свобод та Хартії основоположних прав ЄС. Дія вказаних документів прямо поширюється на 27 держав-членів ЄС та 46 держав-членів Ради Європи, але опосередковано практика тлумачення змісту свободи слова правозастосовними органами Європи впливає майже на весь світ. Власне, свобода слова так чи інакше є у всіх конституціях світу.

Україна тримає тісний законодавчий зв'язок із Європою. Для підтвердження солідарності із правом ЄС, держава ввела у 2004 році Закон «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», у якому йдеться, що державна політика України щодо адаптації законодавства формується як складова частина правової реформи в Україні та спрямовується на забезпечення єдиних підходів, обов'язкового врахування вимог законодавства Європейського Союзу у нормопроєктуванні. Надалі Україна взяла на себе зобов'язання із наближення законодавства України до норм права ЄС у рамках Угоди про асоціацію та як кандидат на вступ до ЄС. Проте, наша держава і раніше перебувала у європейському правовому просторі. Дана теза прослідковується у схожості у статті 34 Конституції України про гарантію свободи думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів та статті 10 Європейської конвенції з прав людини і основоположних свобод [2, 3] та, відповідно у статті 36 Конституції і статті 11 Конвенції про свободу зібрань та об'єднань [4].

Та, нажаль, формальне закріплення права не означає його реалізацію на практиці. Так, в Україні станом на 2021 рік було зафіксовано 197 випадків порушення свободи слова у вигляді перешкоджання законній журналістській діяльності, застосування фізичної сили, кіберзлочинності та інше [4]. Судді також не завжди повною мірою враховують вимоги європейських стандартів щодо свободи слова.

У справі «Lykin v. Ukraine» (рішення від 12 січня 2017 року), заявник, який очолював місцевий осередок Партії регіонів, на місцевих партійних зборах 2007 року висловив своє незадоволення та зачитав лист-звернення від жителів одного із сіл району, щодо перевищення компетенцій заступника голови виконавчого комітету Шахтарського району, пана Г. Ш. Пан Г.Ш. подав позов про дифамацію на пана Ликіна. Суди вирішили, що Ликін має сплатити моральну компенсацію Г.Ш. у розмірі 200 грн та вказали на те, що лист був анонімним і інформація не була перевірена [5]. Ликін задля доказу своєї правоти звернувся до Європейського суду справ людини, який встановив порушення статті 10 Конвенції [5]. До подібних справ можна також віднести «Швидка проти України», «Карпюк та інші проти України» [6] та «Сірки проти України» [7]. У цих справах ЄСПЛ оцінював національну практику захисту свободи вираження поглядів і вказував на такі втручання у згадану свободу, яка не є необхідною у демократичному суспільстві.

Як відомо, Україна прийняла закони, що дозволяють застосовувати та спиратись на практику ЄСПЛ. За статтею 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди застосовують при розгляді справ Європейську конвенцію з прав людини та практику Суду як джерело права [8]. Яскравим відображенням застосування практики від ЄСПЛ є справа №949/1605/19 (рішення від 30 січня 2020 року), у якій Позивач звернувся із позовом до Відповідача, який виклав у соціальній мережі Фейсбук відео, де Позивач говорить, що він викрав 1,5 літрів олії та його спіймали на гарячому.

Позивач просить Дубровицький суд визнати його принижену честь та гідність, визнати розповсюджену інформацію недостовірною, зобов'язати Відповідача поширити публічне вибачення у Фейсбукі і виплатити компенсацію за моральну шкоду у розмірі 10 000 гривень від Відповідача [9].

Суду допомогло у вирішенні ситуації не тільки національне законодавство, а й справа Європейського суду з прав людини «Лінгенс проти Австрії» де було зазначено, що «необхідно відрізняти факти від оціночних суджень. Наявність фактів можливо довести, а правдивість оціночних суджень ні» [9]. Вердиктом стало задоволення позову.

Як ми бачимо, європейські стандарти захисту свободи слова мають значний вплив на Україну через наші євроінтеграційні прагнення та членство в Раді Європи. Проте, в Україні все ще існують деякі квестії у захисті свободи слова, які, переважно, пов'язані з ігноруванням права на свободу слова та викривленням його реального змісту.

Для зміцнення гарантій свободи слова в Україні, на нашу думку, варто вжити таких заходів:

- Надавати розголосу випадкам невинуватого посягання на свободу слова;
- Більше уваги приділяти вивченню практики Європейського суду з прав людини під час підготовки та підвищення кваліфікації суддів;
- Підвищувати поінформованість журналістів щодо їх прав та відповідальності у контексті дотримання свободи слова.

На нашу думку, такі заходи допоможуть Україні вирішити дані питання, щоб стати більш демократичною країною та зміцнити захист свободи слова для своїх громадян.

Джерела:

1. Загальна декларація прав людини (рос/укр) : Декларація Орг. Об'єдн. Націй від 10.12.1948 р URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. : станом на 1 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
3. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
4. За рік в Україні зафіксували майже 200 випадків порушень свободи слова – ІМІ. ZMINA - центр прав людини. URL: <https://zmina.info/news/za-rik-v-ukrayini-zafiksuvaly-majzhe-200-vypadkiv-porushen-svobody-slova-imi/#:~:text=Нагадаємо,%20що%20основними%20викликами%20для,або%20тиск%20із%20боку%20влади.>
5. Case of Lykin v. Ukraine (judgment of 12.01.2017). Strada Lex. URL: https://www.stradalex.com/en/sl_src_publ_jur_int/document/echr_19382-08
6. Стаття 11 «Свобода зібрань та об'єднань». Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/m/stattya-11-svoboda-zibran-ta-obednan>
7. Стаття 10 «Свобода вираження поглядів». Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/m/stattya-10-svoboda-virajennya-poglyadiv>
8. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV : станом на 2 груд. 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
9. Рішення Дубровицького районного суду від 30.01.2020 р. у справі № №949/1605/19. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/87348129>
Науковий керівник: Славко Анна Сергіївна асистент кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства Сумського державного університету.